Argument

Scriind aceste pagini, am pornit de la premisa, agreată de unii, contestată de alţii, că, în peisajul literaturii române contemporane, critica literară a jucat – şi încă mai joacă – un rol de netăgăduit, important măcar prin valoarea sa terapeutică ori profilactică, de nu chiar prin spiritul său constructiv ori de-a dreptul "creator". Peisajul literaturii române dintre 1944-1989 nu a fost deloc unul de o ariditate totală, un spaţiu de apocaliptic vid de valoare şi interes, cum mai vor să creadă unii, excesiv de intransigenţi, ci unul de emergenţă a creaţiei autentice. Compromisuri s-au făcut, au existat cazuri de impostură estetică, nu întotdeauna literatura s-a ridicat la înălţimea menirii sale, e adevărat. Dar o negaţie totală a ceea ce s-a "petrecut" în literatura română postbelică e imposibil de efectuat şi probat, cu argumente viabile. Cred, dimpotrivă, că ar exista suficiente argumente pentru teza unei literaturi şi culturi ce s-a dezvoltat, în ciuda opreliştilor de tot felul, în ciuda dogmatismului ori a strânsorii unor principii extraestetice oprimante, într-o suficient de mare diversitate de opţiuni estetice, etice şi existenţiale. Pe de altă parte, după 1989, se constată o mai atenuată audienţă a criticii literare, care îşi pierde, datorită unor circumstanţe extraestetice, ţinând de tirania "contextului", prestigiul şi autoritatea. În această ordine, aş sublinia totuşi faptul că, în literatura română postbelică, critica literară românească a fost o prezenţă activă şi benefică, de o eficacitate de netăgăduit în ansamblul culturii noastre. Ea s-a constituit într-un regularizator, de o finețe greu de precizat, al literaturii propriu-zise, şi-a îndeplinit – cu succes şi răspundere limitate, poate, de constrângerile conjuncturii – menirea sa primordială, anume aceea de a selecta valorile cu adevărat autentice şi de a sancţiona impostura, nonvaloarea, subproducţia cu aer de vanitoasă şi falsă anvergură expresivă.

Acesta ar fi, a fost şi este, în fapt, rolul criticii literare, de la care ea extrem de rar a demisionat, acela de a reprezenta o instanţă sau o instituţie a literaturii chemată să-şi asume misiunea de a inventaria, valida şi valoriza operele literare, de a le situa în perspectiva diacronică a literaturii române, de a le expune, fără pudoare ori complexe de orice fel, calităţile ori imperfecţiunile, într-un mod cât se poate de natural şi pe un ton cât mai convingător. Mai mult decât a demonstra valoarea unui text literar, criticul literar trebuie să-l înţeleagă şi să-i facă şi pe alţii să înţeleagă. Un critic ce comite exclusiv şi imperturbabil cronici literare elogioase e la fel de impermeabil la valoare ca şi acela care se încrâncenează să caute, cu ardoare, minuţie şi ranchiună, nod în papură. De-aici putem extrage concluzia – deloc apodictică, însă – că imperativele supreme ce ar trebui să prezideze destinul criticii literare trebuie să fie adevărul şi conştiinţa valorii, criticul având obligaţia de a face abstracţie de, vorba lui Kogălniceanu, "persoană". Marii noştri critici literari, de la Maiorescu la Pompiliu Constantinescu, Lovinescu, Călinescu, până la Nicolae Manolescu şi Eugen Simion, şi-au însuşit ştiinţa – şi arta – de a interpreta opera literară cu un tact şi un gust impecabil, cu o măsură şi o vocaţie a adevărului ce i-au transformat în incontestabile modele estetice şi etice.

BDD-B463-01 © 2011 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:10 UTC)

În acest context, e de la sine înţeles că exerciţiul critic nu poate abdica de la normele deontologice pe care le presupune actul valorizator, pentru că, în afara unei – pe cât de necesare, pe atât de ferme – moralităţi intrinseci, el riscă să-şi piardă integritatea, veridicitatea, justificarea, chiar. Iată de ce argumentul decisiv al actului critic ar trebui să decurgă exclusiv din structurile operei literare, punându-se între paranteze orice alte aspecte extraestetice. Prezentele pagini despre critică nu vor să pară mai mult decât sunt: radiografii, unele sumare, altele de mai mare complexitate, ale unor figuri şi voci critice din ultimele decenii, figuri ce încarnează, desigur, metode, principii şi strategii de o diversitate de neeludat. Omisiunile, absenţele – câte sunt – trebuie puse şi pe seama paletei de preferinţe pe care ni le asumăm prin chiar numele selectate.

Pe de altă parte, structura cărţii este, presupun, lămuritoare şi în consens cu titlul. Cele trei vârste ale criticii literare româneşti care se regăsesc aici corespund, într-o anume măsură, unor generaţii literare şi culturale diferite, chiar dacă nu aduc după sine modele de interpretare cu totul distincte, ci, mai curând, presupun un limbaj diferenţiat, metode diverse, resurse interpretative individualizate şi individualizatoare. În fond, de la Alexandru Paleologu, să zicem, la Mihaela Ursa, regăsim cam aceleaşi obsesii tematice şi exigenţe hermeneutice ale criticii literare româneşti postbelice, cu fireşti modulaţii şi remodelări conceptuale. Tabloul criticii literare româneşti postbelice este, aici, schiţat abia, în figurile sale reprezentative, în forme şi idei critice de o diversitate cu atât mai semnificativă cu cât apar întrupate în scriituri ce aparţin unor "vârste" diferite. Vârste biologice şi vârste culturale, deopotrivă. Fiecare cu fizionomia sa proprie, dar, cu toate acestea, asumându-şi metabolismul propriu şi în virtutea unei continuităţi ideatice, de stil şi de viziune.

Autorul

BDD-B463-01 © 2011 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:56:10 UTC)